

Prof. dr. med. H. KOPPEL.

KAS VÕIB LASTELE ANDA ALKOHOLI?

Kaevu ääres

Anselm Feuerbach

EESTI KARSKUSLIIDU KIRJASTUS

A-7128

Prof. dr. med. H. KOPPEL.

KAS VÕIB LASTELE ANDA ALKOHOLI?

2. TRÜKK.

EESTI KARSKUSLIIDU KIRJASTUS
TARTUS 1930

Prof. dr. med. H. KOPPEL

KAS VÕIB LASTELE ANDA ALKOHOLI?

See töö ilmus esmakordselt K. Seltside Aastaraamatus
1900. Uustrükk on autori poolt redigeeritud.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

i33097781

EESTI KIRJASTUS

„Postimehe“ trükk, Tartus 1930

Igaüks teab, et lapse õrn tervis rikutakse paljude asjade läbi, mis täiskasvanule mingit häda ei tee. Juba hapupiimigi võib märksa takistada rinnalapse seedimise tegevust, kuna ta on suurele inimesele üks kergetest söökidest.

Ei ole seepärast ime, et viin, või ülepää alkohol, igal kujul on lastele ja alaealistele palju kangemaks mürgiks kui täiskasvanutele.

Esimesel eluaastal ei saa laps ise veel midagi kätte, ta võtab ainult seda vastu, mis talle antakse. Meelega keegi ema oma lapsele seda ei anna, mis tema teada lapse tervisele võiks olla kahjulik, aga igakord ei ole hõlpus teada, mis hää või mis halb. Kui emad annavad lastele viina, sünnib see ainult usus, et sellest tuleb lapsele kasu. Viina mõju lapsele on veel laiemalt tundmata, olgu siin sellest mõni sõna kirjutatud.

Kogemata mõne muu rohu asemel lapsele viina andmist tuleb ette vähe; rohud on enamasti juba isesuguste klaaside sees, mis kaitseb vahetamise eest.

Kaunis tihti tarvitatakse viina laste rahustamiseks. On laps nuttur ja tüütab viimaks vanemad oma kisaga ära või ei lase neid tööd teha, siis ei puudu paljude muude hääde külanaiste nõuandmiste seas ka mitte see õpetus, et viin olevat lapse nutmise vastu hääks abinõuks. Laps jäävat kohe palju vagusamaks. Viina on enamasti ikka käepärast, kahju temast ei kardeta, katsutakse järele, kas ta aitab. Kõige sagedam tarvitamise viis on see, et pannakse topuse sisse natukene suhkrut, see kastetakse viina sisse ja pistetakse lapsele suhu. Laps teeb küll esiti kibeda viina pääle mõruda näo, aga suhkru magusus laseb ta rahule jääda. Ta luutsutab edasi ja jääb tõesti rahule ning uinub magama. Vanemad on rõõmsad, et on leidnud hää rohu ja tarvitavad seda ka edaspidi. Laps magab palju ja ei eksita enam; vahest ta viriseb küll, aga suurt karjumist, nagu enne, tuleb palju vähem.

Muud viisi laps oma häda avaldada ei saa, kui nutu läbi. Nutab ta vähem, siis arvatakse, et ka nutu põhjus, haigus, on jäänud vähemaks, ja hakatakse pidama viina arstirohuks. Emade pääkõneaineks on lapsed, nii laguneb see tarkus ruttu laiali ja tarvitatakse viina siis rohuks mitmesuguste haiguste vastu. „Viin annab lapsele jõudu,“ kuuleme laialiselt. Kuna rahustamiseks tarvitatakse enamasti päris viina, antakse kosutamiseks või jõuandmiseks rohkem veini ehk ka konjakit.

Tuleb ette, et erilistel juhtudel või pidude korral, kus vanemad viinast vaimustatud, ka lapsele sellest hääst asjast üldises õnnetundmises tahetakse anda osa ja teelusika täis või klaasi põhjast talle natukene suhu kallatakse.

Ülepää on viin rahva arstirohtude seas igalpool esimeses reas, olgu abi tarvis kas noorele või vanale, varsale või vasikale. Nagu eelpool nä-

Josef Danhauser.

Emaarmastus.

gime, on viin tõesti rahustamise rohi. Mispärast ei või teda siis selleks tarvitada, küsitakse mitmelt poolt.

Vaatame ligemalt, kuidas viin ära ajab lapse nutu. Et viin saaks oma mõju avaldada, seks on teda tarvis lapsele ainult mõned tilgad; ja seda on viina sisse kastetud luutsutamise topuses küllalt. Kuna laps veel magusat suhkruvett imeb, mis küll ka tema kõhukesele hääd ei tee, hakkab juba alkohol mõjuma. Laps jääb ikka rohkem ja rohkem uniseks, ei nuta enam, jääb raskesti magama, ei liiguta kätt ega jalga. Ta on nimelt jäänud täiesti purju, nagu joodik, kes ennast täis on joonud ja viimaks kõrtsi laua all norskab. Aga nagu joodikul päale niisugusest unest ärkamist pää otsas huugab ja süda pööritab, nii ka väikesel lapsel. Päävalu pärast ei või ta kõvasti nuttagi, vaid viriseb ainult. Ta on oma esimest ogarust kannatamas.

Niisugust und saab sünnitada viina läbi edaspidi muidugi nii tihti kui soovitakse; iga järgmine kord läheb selleks tarvis ainult natuke rohkem viina.

Mis kahju teeb siis viina tarvitamine lastele? See kahju on väga mitmesugune. Siin võime tundma õppida ainult mõnda külge.

Suust läheb viin läbi söögikõri otseteed makku. Siin jääb ta esiteks peatuma. On ta suus kibe ja mõru, siis pääseb suu sellest piinast varsti seeläbi, et ta tema välja sülitab või alla neelab. Magu vaene ei pääse kuidagi viina põletamise eest. Oksendamine tarvitab palju ettevalmistamist; seedimine, soolikatesse edasisaatmise töö võtab kurnisti aega — ei muud kui kannata aga. Viina mõju all hakkab magu seest niisama hõõguma, nagu suu suutäie keeva supi järel. Alles aegamööda paraneb ta jälle.

Käivad niisugused alkoholiga kupatamised üksteise kannul, ilma pikema vaheajata, siis jääb

mao sisemine nahk ajutiselt haiglasse olekusse. Söögiisu väheneb, laps hakkab jääma kõhnemaks. piriseb alati, ei ole kunagi enam õieti rõõmus ega erk. Et niisugune kiratseja laps haigustele vähem vastu jõuab panna kui terve, on selge.

Alkoholi halb mõju ei lõpe aga ammugi veel mitte mao rikkumisega, vaid jätkub üksikutes kehajagudes. On viina vähehaaval antud, kas piimaga või muude vedelikkudega segamini, siis ei teegi ta maole suuremat liiga, algab oma tööd alles pääle seedimist kehas.

Fidus.

Nagu vanadelegi inimestele viin mõjub väga mitmesuguselt, nii ka lastele. Mõned on üliõrnad. Neile on juba natukesest küllalt, et nende tervist nagu mäe otsast allapoole libisema lükata, kust enam üles tagasi ei saagi.

Keha päämajahoidjaks, kõikide veresse pääsenud kahjulikkude olluste väljaviskajaks ehk kahjutuks tegijaks on maks. Maksal on palju tööd, ja rasket tööd, ei ole ta põhjusega nii suur, paks ja sapine. Ka alkoholi võimu vastu võitlemises on tema pääsõjameheks.

Täiskasvanud inimese kehasse tulevad mitmesuguste söökide ja jookidega mitmesugused kahjulikud ollused, sellepärast on selles eas maksa kaitsejõud palju suurem kui lapse juures, kelle loomulik toit on puhastatud ja kõigist kahjulikkudest ollustest vaba emapiim. Maks on lapse juures alles kasvamisel; ta on veel väga nõrk ja töövõimetu. Saadetakse lapse kehasse ka väiksemal määral alkoholi, siis sunnitakse maksa seega enneaegselt harjutama raskele tööle. Ustavalt püüab ta oma kohust täita, kui see ka üle jõu tahab minna. Ei anta temale aga kosumise ja puhkamise aega, vaid tuleb juurde järjest uut tööd, enne kui vanagagi valmis saadud, siis läheb ka maksale asi liiaks. Nagu orjal, kes peab rühkima üle jõu ööd kui päeva, sooned viimaks hakkavad paistetama, nii hakkab ka maks viimaks paistetama, tursub suuremaks. Kuna ta muidu oli parempoolsete küljekontide ääre all varjul, võib nüüd tema alumist äärt katsumisel juba kõhus tunda, See paistetus kestab mõnda aega, viimaks hakkab ta kahanema. Kahanemisel ei saa aga maks mitte enam päris terveks. Ta on täidetud seest igalpool väikeste armikestega. Need armikesed tõmbuvad ikka ja ikka enam kokku, pigistavad maksa rakukesed eneste vahele, nii et need enam oma tööd ei saa teha. Maksa ülesannete täitmine on suurel määral takistatud. Niihästi alkohol kui ka muud kardetavad ollused kehas ei leia enam miskit vastupanekut. Kogu keha olek on saanud palju hädaohtlikumaks, nõrgemaks, kui enne. Ta on kui ilma sõjariistadeta sõjamees vaenlaste ees.

Maksa ja mao alkoholi mõjul tekkinud muudatused on juba palja silmaga nähtavad ja käega katsutavad. Vähem nähtavaid muudatusi sünni-

tab alkohol närvides, pääajus ja selgrooüdis, aga ka need muudatused on nii tähtsad, et neist ei või vaikides mööda minna.

Leon Frederic.

Püha kevad.

Meie keha ja vaimu vastastikune olukord on meil veel selgesti teadmata, ainult nii palju näeme iga päev, et terve vaim tarvitab asukohaks tervet

keha. Vaimuelu keskkohi ja aluspõhi on pääaju. Haavatakse pääaju kuidagi ehk vigastatakse haiguste läbi, siis on selle tagajärjel vaimutöö üht või teist viisi takistatud.

Tihti tuleb ette, et päale päähaavade inimene mõneks ajaks jääb keeletuks, või enam midagi ei mäleta. Paraneb haav, tuleb rääkimise ja mälestuse võim tagasi.

Raskete haiguste ajal, kus palavik järsku tõuseb, või pikemat aega on õige kõrge, muutub pääaju tegevus iseviisi. Kuna mõni jagu töötab liiga suure kiirusega, meile ette kujutab kõiksuguseid asju ja juhtumisi arutul hulgal, jäävad teised jaod koguni unisesse olekusse. Näiteks võib jääda otsustamise võime koguni nõrgaks.

Harilikus olekus, kõikide pääaju osade üheväärilisel tegevusel, peavad kõik sünnitatud kujutused ja mõtted läbi minema otsustamise võime kitsast väravast. Ainult seda, mis siin hääks kiidetakse, avaldatakse sõnades. Pääsevad haiguse ajal kõik tekkinud mõtted otseteel, ilma korraldamata avaldamisele, siis nimetatakse niisugust nähtust „sonimiseks“ ehk „jampsimiseks“. Langeb keegi jäädavalt niisugusesse olekusse, siis nimetatakse teda nõrgameelseks.

Niisamasugust korratut olekut vaimutegevuses, nagu palavikus, võib sünnitada mitme rohu läbi kunstlikult. Nende rohtude hulgast kõige tuttavam on alkohol. Alkoholi mõju all ärritatakse esiteks pääaju tegevust natuke. Mõtted tekivad rutemini kui muidu. Aga see tegevus ei ole mitte igas pääaju osas ühevääriline. Nagu palavikus, nii ei suurene ka siin otsustamisvõime, vaid hakkab õige pea jääma harilikust nõrgemaks. Inimesed, kellel tekivad mõtted rutemini, kui harilikult, kellel aga puudub õigete mõtete mõõdu-

puu, hakkavad elavamalt rääkima, mõndagi te-
 gema, mis nad muidu ei oleks teinud, saavad nagu
 julgemaks. Natuke edasi läheb mõtete sündimine
 ja avaldamine veel kiiremaks, otsustamisvõim jääb
 aga veel vähemaks. Langevad unustusse mitme-
 sugused elumured, vahetevahel hakatakse laulu
 laskma, jutt jookseb soravasti. Niisugust segast
 kõnet nimetatakse juba loramiseks. Natuke edasi
 — mõistus on täiesti suigutatud, joobnu „lallu-
 tab“ veel natuke. Viimaks on lõppenud kõik.

Fidus.

mida võib nimetada vaimutegevuseks, joobnu kao-
 tab võimaluse inimese viisil püsti seista ja langeb
 omasuguste mõistuseeta olevuste sekka.

Mida tihedamini ette tuleb niisugust alkoholi
 mõjul sündinud pääaju korraliku tegevuse rik-
 kumist, seda raskemaks läheb igakord paranemine
 ning saab viimaks võimatuks. Vaimutegevus on
 nõrgendatud, iseäranis ärrituste kordadel tuleb
 ette juba möödaminevat joomahullustust. Otsus-
 tamis-, kaalutlemisvõime väheneb enam ja enam,
 inimesed jäävad enne tõntsiks, lollakaks ja siis
 nõrgameelseks.

On laps oma kehaliku elu poolest veel üliõrn, nagu nägime mao ja maksa tegevusest, siis on ta seda vaimutegevuse poolest veel palju, palju enam. Alles esimesi märke võime sellest leida. Just need vaimlise elu küljed, mis kannatavad alkoholi mõju all kõige enne ja kõige enam, nagu otsustamisvõime, kasvavad iseäranis pikkamööda. Keha võib olla kasvanud juba oma täie suuruse ja pikkuseni, kuna aru jääb esiti ikka veel „lapse aruks“, inimene alles „lapsikuks“. Seda otsustamisvõime pikaldast kasvamist arvestab näiteks ka seadusandlus ja tunnistab võrdlemisi hilja inimese täisealiseks, s. o. täisaruliseks, oma tegude eest täit vastutust kandvaks.

Meil ei ole ühtegi põhjust arvata, et alkohol mõjuks lapsukese vaimlise elu pääle teisiti, kui see sünnib täisealise juures, kuigi meie ei saa seda mõju lapse juures nii järkjärgult näidata. Mõtleme aga, kui õrn alustus vaimlisest elust lapse juures olemas, siis peame hirmu tundma, enestele ette kujutades, kui ränka kahju siin võib tuua alkohol. Asi on aga veel halvemgi, kui ta esiotsa näib. Iga rike, iga arm lapse küljes, olgu ta nahal, maksa või pääajus, ei jää mitte nii väikseks, kui ta on, vaid kasvab samavõrt suuremaks, kui lapse keha suuremaks kasvab. Võtame näiteks lapseea rõugearmid inimeste käevartel. Nii suurtel armidel ei oleks olnud lapse käevarrel üldse ruumi, nad on aga ühes lapsega mitme võrra kasvanud. Näeme inimest suurte rõugetõve armidega näol, siis võime kindlasti ütelda, et ta lapsena rõugeid on põdenud ja armid kasvades nii on suurenenud. Kaunis laialdane arvamine, et laste armid kasvades ära kaovad, on valearvamine. Nad kasvavad suuremaks, nagu igaüks teravamalt tähelepanemisel leiab. Nagu maksa tegevust takistavad väi-

kesed kasvavad armid, nii ka pääaju tegevust. Inimese vaimline tööjõud jääb nõrgaks, ei suuda valmida täie kõrguseni. Mida varem al ta viga saanud, seda puudulikumaks ta jääb.

Martin Schönberger.

Aasal.

Üldine mõttetegevus võib veel korda minna, eriti nõrgaks jääb aga tahtejõud ja otsustamisvõime.

Paneme siisuguseid inimesi ligemalt tähele.

Siin leiame ühe, kes päält näha on tark mees, ta ei suuda ainult vahet teha oma ega võõra vara vahel. Sääl on teine, ta ei jaksa valitseda oma tujude ja himude üle, tema kõlblised mõõdupuud erinevad üld-maksvatest. Satub ta joojate sekka või muidu halvale teele, siis puudub tal kurjale vastupanemisvõime. Kolmas elab mitmet muud viisi korratumalt.

Elus seisavad mõnikord sündmused ja nende põhjused aja suhtes kaugel üksteisest eemal. Vaatlejale endal ei ole alati võimalik näha sündmuste põhjusi ega ka juhtumiste tagajärgi. Siin on temal tugevaks abimeheks arvustik. Ka meie avaldatud arvamised leiavad arvustiku poolt täit kinnitust. Et karskuskirjanduses sellekohaseid arve küllalt ette toodud, jätame nad siin kõrvale.

Mis väikestest lastest öeldud, maksab ka alaealiste kohta. Mida nõrgem nende keha, mida lapselikum nende vaimline tegevus, seda nõrgemad nad on alkoholi mõju vastu, seda kardetavam on nendel mürgi hukutav mõju. Mitte ilma põhjuseta pole keelatud viinapoodidest alaealistele viina väljaandmine. Riik tarvitab täie aruga kodanikke ja katsub niiviisi ära hoida alles kasvava mõistuse nõrgendamist.

Hoidke seepärast lapsi, aga ka kõiki alaealisi, kõikide alkoholsete jookide kui mürkide eest, mis takistavad suurel määral mitte üksi nende keha, vaid ka nende vaimu täisvõimeliseks kasvamisest.

EESTI KARSKUSLIIDU HÄÄLEKANDJA

„KÜLVAJA“

on iga eesti kodu kõige parem sõber. Teda tellivad, loevad ja levitavad tema väärtusliku sisu ja odava hinna tõttu kõik paremate püüetega kodanikud.

„Külvaja“ sisu on elav ja huvitav.

Sääl ilmub kirjutisi karskusest, enesekasvatusest ja elu-uuenendusest. Pääle selle avaldatakse ülevaateid ka mitmesuguste muude teaduste alalt. Seega püüab „Külvaja“ rahuldada kõiki nõudeid, mis üldloetavale, elujaatava ilma-vaate alusel ilmuvale kultuurajakirjale asetatakse.

„Külvaja“ ilmub E. Karskusliidu väljaandel, 10 numbrit aastas, 8⁰ kaustas, tellimishind 1 kroon aastas. Kevad-pühiks ja jõuluks ilmuvad erilised pühadenumbrid, suvisteks elu-uuenenduslik tervisnumber. Maitsekale välimusele püütakse suurt rõhku panna. „Külvaja“ hind on hoolimata esialgsest juuremaksust jäetud nii madal sellepärast, et ta peab enese tasuma mitte kõrge hinnaga, mis teeks ta laiale hulkadele kättesaamatuks, vaid suure levikuga. See on võimalik ainult siis kui kõik kultuurteadlikud kodanikud teda tellivad ja levitavad.

Lootes Teid kindlasti läbemaal ajal „Külvaja“ tellijate peres näha, palume Teid võimaluse korral lahkesti hakata ka „Külvaja“ tellimiste vastuvõtjaks. Teie kulude tasuks arvestab talitus 20⁰/o tellimishinnast. Tellimiste vastuvõtjaile saadame soovikorral proovinumbreid tutvustamiseks.

Rutake tellimise saatmisega!

Tellida võite kõige paremini kas lähemast postiasutisest või otseteed talitusest, tellimisraha postmarkides või rahas ära saates.

Ühtlasi palume meile lahkesti teatada mõnede kohalikkude tublimate isikute aadressid, kellele Teie soovitusel võiksite ettepaneku teha „Külvaja“ tellimiseks.

Iga „Külvaja“ tellija saab 20⁰/o hinnaalandusega „Külvaja kalendri“, hind 30 senti. Kalender sisaldab rikkaliku valiku asjalikke andmeid alkoholi-küsimuse, karskustöö ja muude eesti elu nähete kohta (eriti statistilisi materjale). Igaie seltskonnategelasele on kalender tarvilikuks käsiraamatuks.

Täieliku lugupidamisega

„KÜLVAJA“ talitus.

Adress: Tartu, Jaakobi t. 8, postk. 86.

— 20
Hind 15 senti.